

„A Természet“ előfizetési ára
egy évre 6 korona;
díszes bekötési tábla hozzá 2 korona.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkeszti és kiadja:

DR. LENDL ADOLF.

Budapest,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

Állat és ember.

Furesa vitatkozások járnak még mindig a természetbölcseleti irodalomban. Az ember, ha végiggondolja azokat, igazán olyanoknak találja, mint mikor régi századokban a fölött vitatkoztak, hogy egy dogmatikus szót „homoiúziós“-nak, vagy „homoiúziós“-nak kell-e írni? Napjainkban is még mindig kísért az a meddő kérdés, vajjon az állatoknak eszük van-e, vagy ösztönük? Pedig szójáték az egész. Az ész és az ösztön az idegrendszernek egyformán működő folyamatai. Senki sem tud a kettő közt határt vonni. Senki sem tudja megmondani, hol szűnik meg az ösztön és hol kezdődik az ész?

Az egészben csak az az igaz, hogy az állat- és embervilágban a legkezdetlegesebb idegműködésektől kezdve az emberi lángelmék legmagasabb nyilvánulásáig fokozatos és ugrás nélkül való átmenet van. Az egyszerű pigmentszemtől kezdve az emberi művész szeméig, mely a tárgyaktól jövő sugarakat az agyvelőben gondolatokat keltő képekké dolgozza föl, épen olyan szakadatlan az átmenet, mint a külső ingerlésre való kezdetleges összehúzóástól kezdve az emberi műveket alkotó legkiválóbb munkáig.

És épen így vagyunk a gondolatokkal is. Hogy a magasabb rangú állatok gondolkoznak, ki tagadná? A kutya, a ló, az elefánt, nem gondolkoznak? A ki nem a városi szalonokban filozofál, hanem künn is körülnéz a természetben, lehetetlen, hogy a gondolkodó képességet ezektől az állatoktól elvitassa. Pé-

daül fölhozom ezt az esetet. Van egy hosszú, bozontos szőrű, fekete kutyám. Ez szeret bennünket elkísérni, ha a pusztáról a faluba megyünk. Néha megengedjük neki, hogy utánunk jöjjön, máskor nem. Különösen azt nem szerettük, ha egy szomszédos úri házba jött velünk, mert ott másik, szintén nagy és fekete házőrző kutya volt és ha a kettő összetalálkozott, mindig véres verekedés lett a vége. Azért, ha oda mentünk, mindig lehetőleg úgy intéztük a dolgot, hogy a mi kutyánk észre ne vegye. Azt tettük tehát, hogy a cseléddel kenyeret adattunk neki apró adagokban, hosszabb ideig, a ház déli oldalán, mialatt mi az északi oldalon eltávoztunk. De két-három eset múlva már tisztában volt a fogással. Azontúl, mikor már a ház másik oldalán kenyeret adtak neki, megette ugyan, de mihelyt elfogyott, utczu neki, eliramodott a fasorba, melyen rendszeren elmenni szoktunk. Később, mikor már kenyérral akarták rászedni, egyszerűen lesbe állott a másik oldalon. Azután megpróbáltuk bezárni. De ez is csak egyszer sikerült. Később, mikor már látta, hogy öltözködünk, semmiféle étellel és hivogatással nem hagyta magát bezárható helyiségbe csalni. Megpróbáltuk azután kódobásokkal, revolverlövessel visszaterelni, mikor utánunk jött. De ez sem használt. Bizonyos táncziát, valami 30—40 lépést tartott mögöttünk és úgy járt utánunk jó távol; ha megálltunk, ő is lefeküdt, ha elindultunk, ő is megint tovább indult. Ha vertük, lefeküdt a földre és inkább agyon hagyta volna magát verni, hogysem visszaszaladjon. Hanem azt bizony megtette, hogy elszaladt — előre.

Az volt a szokása, hogy a ház előtti aszfalra feküdt és onnan figyelte meg, hogy öltözködünk-e? Egy alkalommal, hogy észre ne vegyen bennünket, különösen nagyon vigyáztunk. A függönyöket leeresztettük és úgy öltözködünk. Az ajtókat csendesen nyitottuk és zártuk az éjszaki oldalon, a merre kimentünk és a függöny széle mellől megnyugvással láttuk, hogy a kutya csendesen alszik a ház déli oldalán álló kerti asztalon. Letette a fejét mellső lábaira és még csak föl sem pislantott. Mikor a fasorba mentünk, körülbelül egy kilométernyire, többször visszaneztünk. A kutya nem jött utánunk. Mennyire meg voltunk azonban lepve, midőn ismerőseink szalonjába lépve, az átellenben levő üvegajtón a verandáról már a mi Labanczunk (ez a neve) nevetett be a szobába. Határozottan nevetett; hiszen a kutya nagyon jól értik, hogyan kell nevető ábrázatot vágni. Hallottuk azután, hogy a kutya már vagy tíz perczel előttünk érkezett meg és valószínűleg bejelentett. Ebből az esetből, melyet itt, a hol lakom, az egész intelligencia tud, a következő tények tűnnek ki: 1. A kutya tudta, hogy el fogunk mi menni; észrevette, mikor a függöny mögül megfigyeltük. 2. Hogy ne alkalmatlankodjunk neki, *tettette magát, mintha aludnék* és semmivel sem árulta el, hogy észrevette készülődéseinket. 3. *Mivel nagyon elővigyázók voltunk, ebből tudta, hogy oda fogunk menni, a hol a másik kutya lakik, melylyel mindig össze szokott vészeni.* Mert ugyanaz az út vezet valamennyi itteni ismerőseinkhez is, de ő egyikökhöz sem ment, csak azokhoz, a kikhez menendők voltunk. 4. Nem utánunk jött, hanem egy másik kerülő úton, melyet sohasem használunk; és nyomban utánunk kellett elindulnia és vágatva haladnia, hogy annyira megelőzött.

Már ez az egy eset is bizonyítja, hogy *némelyik* kutya mennyire tud okoskodni. Mert bizonyos az, hogy ugyanannak a fajnak keretében is vannak olyan egyedek, a melyek a gondolkodás semmi jelét sem árulják el, míg mások messze kimagaslanak fölöttük.

Az ember, a míg csecsemő, legalább az első hónapokban, nem gondolkozik, hanem egészen ösztönszerűleg tesz mindent; nem azt mondom, hogy általában úgy, mint az állatok, hanem azt, hogy: *úgy, mint a nagyon alsórendű állatok.* Mert a kis gyermek, születése után az első hónapokban, olyan kevés értelmiségről tesz tanúságot, mint a legtökéletlenebb halak, vagy még ezeknél is tökéletlenebb állatok. Később, egyes kedvezőbb napokon, föl-fölvillanik bennük egy-egy percze az intelligencia, hogy azután megint — esetleg napokon át — szüneteljen. Ilyen kedvező napokon azt mondjuk: „Ma nagyon okos volt a kis baba.” Az értelem föl-villanásai a fejlődés folyamán egyre sűrűbben jelentkeznek, míg végre nem ugrásszerűen ékelődnek már bele az értelmetlen, ösztönszerű idegéletbe, hanem az ébrenlét egész időszakát maguk töltik ki. A tehetetlen kis babából okos gyermek lesz — ha lesz; mert bizony nem valamennyi lesz az.

Ki tudná megmondani, hogy a gyermekben melyik napon vagy melyik órában szűnik meg a tisztán ösztönszerű élet és kezdődik az értelmi élet. Lehet-e a két állapot között éles határvonalat húzni? Vagy lehet-e egyáltalában határt vonni köztük?

Nem lehet.

Mert a fejlődés fokozatos és a legalantibb életfokból megszakítás nélkül tart az átmenet a legmagasabb szellemi életig. Ugyanaz az ember, a kit ma zsenialitása miatt megcsodálnak, valamikor protista-életet élt, vagyis csak egy sejt volt. Ebből a legkezdetlegesebb állapotból, mikor az idegrendszernek még nyomával sem rendelkezett, emelkedett föl, nap-nap után, hét hét után, a hónapok és évek folyamán először az idegélet legelső nyomaihoz, majd a tisztán reflex-működések stádiumáig, később az ítélő és következtető állapotig és férfikorában az egész mindenség fölött végigpillantó filozofia magaslatáig. Az egyes stádiumok között nincsenek megszakítások; az idegélet fejlődése

Magyarföldi állatregék.

— „A TERMÉSZET” eredeti tárczája. —

Írta: **Hanusz István.**

Népszellem, népjellem, meg a teremtett dolgok jellemző tulajdonságainak éles megfigyelése nyilatkozik meg a mesékben, regékben, melyeket az embernek, a föld népének gyermekded észjárása vagy költői ere a természet három országa egyes tárgyához fűz. Esetleg ős-pogány vallási fölfogás is keveredik azokba a bálványozó istentisztelet maradványaihoz. Egybefonódik bennök az ásvány-, növény-, állatország szinte rendszertelenül, — de itt csak az állatok tulajdonságaiból kiindult olyan regékből kötünk esokrot, amely képzeleti termékeknek a Magyarföld szülőhelye. A magyar nép jósló állatainak névsorát összeállítja Kandra Kabos „Magyar mythológiá”-ja a 154—162. lapon, de azt itt kiaknázatlan hagyta. A magyar nép szent madarairól Ipolyi püspök szól „Magyar mythológiá”-ja 72., 78., 239., 244—248. lapján, de azt az ereklyét sem mertük avatatlan kézzel érinteni.

Gömöri Rozsnyó mellett azt tartja a nép, hogy aki Szent György nap éjjelén vadmacskát lát a mezőn, megnyeri a nagy lutrit.

Felső-Magyarországon az a néphiedelem, hogy olyan juhászból lesz a farkas, amelyik kegyetlenül üti-veri a nyáját és amint farkassá vált, akkor is mindig utánok

ólalkodik. Nem meri a tót pásztorfú a farkas nevét emlegetni, hogy meg ne jelenjék az, mert hamar a kertek alatt kullog.

A farkassá változás regéje a románok között is él. Némely ember addig üzi őt, míg mint farkast agyon nem ütük, vagy tüzes vassal keresztet nem sütnék a hátába, hogy az olyan mulatságtól elmenjen a kedve. Egyszer egy oláh a feleségével szénát boglyázott s mikor az asszony belefáradva, a félig kész boglyán lepihent, elment a férje az erdőbe, de míg távol volt, egy bős farkas jelent meg, körülugrálta az ijedt asszonyt és megtépte piros katrinczáját, de utóbb ott hagyta. Mikor eljött a férj, panaszkodott az asszony, mi történt vele. Elnevette magát az ember, de ime fogai közt ott voltak a piros foszlányok, amiről megtudta az asszony, hogy a férje volt az elváltzott farkas.

Szól a ruthén rege a szakállas farkasról is, amelynek alapját egy mogorva pásztor szokta felöltöteni s a vidék népét ijesztgetni. Egy ízben a tulajdon feleségét vette üzöbe, amint az épen ételt vitt neki az erdőre és megtépte, de az asszony futással menekült. Mikor a nyájhoz ért, férje már emberi alakban várta őt, elfogyasztotta ebédjét és a fejét a felesége ölébe hajtva elaludt. Borzadva vette észre az asszony, hogy férje fogai között az ő ruhafoszlányai vannak, hogy férje a szakállas farkas, elvágta tehát késsel a nyakát. Az pedig vonaglásában szétrugta ott a sziklákat s azok ma is vad rendetlenségben hevernek a tájon szerteszét.

épen olyan szukezesszív, mint a kúpnak egy pontból kiinduló tágulása.

És egy embernek ilyenén fejlődése képét nyújtja az egész állatvilág fejlődésének. Tökéletesen haszontalan papír- és tintafogyasztás, keresni a határvonalat azok között az élő fajok között, a melyek még nem tudnak gondolkozni. Mert ilyen határ nincsen! És a ki efféle üres szóbeszédekkel találkozik nyomtatott papíron, legokosabban teszi, ha el sem olvasa, hanem csupán azt mondja, hogy: „a természetben nincsen ugrás” és napi-rendre tér a dolog fölött. Igen „a természetben nincsen ugrás!” Az ókori kiváló elméknek volt ez már filozofikus alapelvük és mindenki, a ki a természetet megfigyelte, kénytelen belátni igazságát. És épen a mindenségnek ezt a sarkalatos fejlődési szabályát akarják még most is némelyek eltagadni.

És miért? Talán „az emberi méltóság” megóvása végett? Ugyan, ugyan! *Az emberi méltóságot senki sem veszi tagadásba ott, a hol megvan.* De az emberi méltóság

nem általános valami, hanem csak az emberek egyrészének tulajdonsága. Sőt azt mondanám, hogy kevés olyan ember van, a ki igazán rendelkezik emberi méltósággal. Az emberek nagyrészének ideg-élete még mindig nem emelkedett az állati idegélet fölé. Az igazán emberi, a kizárólagos emberi kriterion tulajdonképpen az

általánosításban van; vagyis a tárgyak és jelenségek áttekintésében, összefoglaló igazságok és törvények megismerésében és okszerű alkalmazásában. A pusztán epirikus, mondjuk: „praktikus” ügyeskedés megvan az állatokban is. A *theoria*, a *filozofia* azonban — úgy hiszszük — csak is emberi idegrendszernek lehet eredménye s nem is minden emberé, hanem ez idő szerint még csak az emberek egyrészéé.

Fehér nyuszt. A M. Nemz. Muzeumnak ajándékozta Koleszár János temes-rékási plebános. Sebők Ernő m. kir. erdőész Szatancsófalván (Temesmegye) 1902 április 24-én golyóval lötte ki egy orvadás-fészekből. — Intézetünk a budapesti vadászati kiállításon mutatta be az érdeklődő közönségnek.

Nem megszólásképpen mondjuk ezt. Hiszen szerethetünk mi olyan embereket is, kiknek egész élete még mindig csak az állati tevékenység nivójáig ér; sőt néha jobban szeretjük őket, mint magunkat. Valamint szerethetünk állatokat is — épen mi, a kik nem

Erdélyrészben a malomvízi románok azt regélik, hogy papfiuból lesz a medve, húsát az igazhitű román nem is eszi; babonás irtózáttal viseltetik a medve iránt, sőt ünnepnapot is szentel neki az évben, hogy barmait meg ne támadja, a kukoriczát meg ne csúfolja. A medvebocsot azonban örömet elfogja, tánczra tanítja, hogy vele kenyeret keressen.

Mikor Krisztus urunk az üldözői elől menekült, zúgó patakhoz ért, amelynek haragos vize az útját állotta. Ott közel legelészett a ló, meg a szamár. Megszólítja Jézus a lovat, hogy vigye át, de mivel jó volt a fű, zsenge a farügy, sajnálta otthagyni a ló, megtagadta a szolgálatot. A szamár ellenben készségesen engedelmeskedett. Ekkor olvasta rá az úr a lóra, hogy bármennyit eszik is, mindig éhes maradjon, — a szamár ellenben képes legyen tüskönbokron, puszta tarlón is megelégedésig jóllakni. És a szamár hátán azon szolgálata emlékeül húzódik végig a keresztet ábrázoló csík, mely egyhangú szürke színű gúnnyáját ékesíti.

Még a madarak is Jézus üldözői pártjára állanak; mikor bokorban rejtőzök, árulkodva beszél a galamb: bukorba, bukorba; mikor onnan menekül, sivalkodik a fűrj, hogy: ott szalad, ott szalad; megszólal a bibicz is, hogy búvik, búvik; csak a dalos pacsirta hívogatta másfelé az üldözőket. Bűnhődnek is a gonosz madarak, egy sem tud szépen dalolni és magasba repülni, az csak a pacsirta jutalma, hogy tud földre szállni, égbe röpködni és röptében szépen énekelni, öröm látni őt és hallani. Megírta ezt

Gyulai Pál „Krisztus és a madarak” című költeményében.

Mikor Krisztus a keresztfán függött, csak két madárka szánta meg. A töviskoszorútól szeretné megszabadítani az egyik, erőlködik, bíbelődik szegényke, de egy hegyes tüske a fehér mellébe szúr s előnti a piros vér, azért viseli annak a jelét a mellén ma is a vörösbegy. A másik a szögeket iparkodik kihúzni, kínlódik hasztalan, legörbül a csőre és az a keresztesőrű madár.

Szépen színezi a székely népmonda a keresztesőrű madár regéjét. Mikor, úgymond, Krisztus urunkat fölfeszítették, eljárta a Szűzanya a madarakat, szedjék ki a szögeket szent fia kezei és lábaiból; de mindenik madár lelt valami kifogást, amiért nem teheti. Csak egy kopott kis szárnyas fogadott szót és addig feszegette a nagy szögeket, míg mind ki nem huzogatta, de elgörbölt a nehéz munkában a csőre kávája, a tolla meg vérfoltos lett. Csúfolta amiatt a kakuk, de megáldotta az irgalmas kis jószágot a Szűzanya s azóta görbe csőrrel, szép piros pettyes gúnnyában vígan szedegeti a fenyőfa-toboz mélyen fekvő magvait, a kakuk pedig örökké ijedezve bújdos az erdő sűrűjében, mint a gonosztevő.

A tyukot Szent-Péter az égbe vitte s az ott is esirikéket költött, úgy tartja a szegedi nép regéje; mióta pedig Krisztus urunk szabadon bocsátotta őt, ott kapargat az égen s az a fiastyúk csillagkép, melyet szívesen néz északánként a pásztoreMBER.

Székely találmány a teknősbéka regéje.

tartjuk mindig nyelvünkön az „emberi méltóság“ frázisát. Hát vajjon a csecsemő nem tisztán állati életet él-e? És épen azért, mert még nincs benne kifejlődve magasabb értelem, mert még tehetetlen, azért óvjuk, gyámolítjuk, ápoljuk, sőt a szeretet legmagasabb nyilvánulásaival veszszük körül.

(Vége köv.)

Sajó Károly.

Éjjeli uhuzás.

Bizonyára a legtöbb uhuzó vadász csodálkozva fogja olvasni ezt a feliratot, mely rá nézve a mennyire meglepő, ép oly ismeretlen is; legalább én alig ismerem egy-két uhuzót, a ki az uhuval való kedves éjjeli sportot gyakorlatból ismerné; ezek is a hivatásos vadászok közül valók.

Pedig az éjjeli uhuzás ép oly hasznos lehet bizonyos körülmények közt, mint a nappali, például oly esetben, midőn az apróvadra oly veszedelmes nagyobb bagolyfajok fölös számmal elszaporodtak, vagy ha a vadászterületen uhuk jelentkeznek, avagy végre ha a kóbor házi macskák inváziói már túrhetlenné válnak.

Természetesen nappali szárnyas ragadozó és más, nappal zsákmányoló kártévő madár éjjeli csalira nem vehető, minthogy éj idején ezek nyugvóhelyeiket el nem hagyják; azonban annál inkább engedik magukat az éj selymestollú lovagjai s ezek közt az éj királya: az uhu is, rászedetni. Egyébiránt a mi bagoly csak a vidéken van, az, mintha utasítva volna, mind a kiállított uhuzó özönlik, fajok tekintetében néha oly változatossággal, hogy szinte elámúl az ember. Ehhez képest természetesen a testnagyságbani változatoság is meglepő és igen kedves; mondhatnám, az orgonásíp fokozatos nagysága szerinti változatokban követik egymást a beszálló alakok. Jönnek parányi apróságok, szinte pacsirtányi, sőt majdnem verébnyi kicsiségek, minőkkel nappal az ember soha nem, vagy

csak szerencsés véletlenségből találkozhatik egész életén át egyszer-kétszer. — Ezek mellett valamivel nagyobbacska is feltűnnek, a melyek azonban már kevésbé ritkák és az erdészek jó ismerősei; majd határozottan nagyobbak és még nagyobbak érkeznek be — és a közepesek is jelentkeznek s nem ritkán egy-egy valódi nagy álomfalkó alakja is feltűnik az éji homályban. És ezek mind — néha kis madárfelhővé egyesülve — ott libegnek állhatatosan, a helyzetet és szokatlan körülményen az uhuzóval együtt nem kevésbé csodálkozó uhu felett! Sziszegnek, kappognak, kísérteties, a fülnek szokatlan és meglepő kiáltásokat hallatva s ekközben oly bohókás viselkedést követve el a levegőben, hogy az ember önkénytelenül is nevetésre fakad ennek láttára. — De egyszer csak megszólal a sötétség királyának, a vad uhunak a hangja, mely valósággal a borzalom szava! És megjelen ő, tűzben égő szemeivel a sötétséget szinte perzselve, amint szerte néz az éjszakába... Mondhatom, rendkívüli benyomást tesz egy ily óriási vad bagolynek megjelenése és imponál annak is, kinél nem megy újságszámba a vadonvilág legrejtelmesebb lényé-titka sem — és én épen nem csodálnám, ha ezt a madarat a pokol szülöttének tartaná a gyávaság! — Alkalmasint a gyermekes képzelgés tüzes szemű, repülő kutyafalkái s az éj sötétjében tovarohanó rémeinek meséjéhez, általában a híres „Éjjeli vadászat“ pokoli alakjainak megalkotásához a rémes uhuk szolgáltaták a fő motívumokat.

Azonban nemcsak az éj tollas mumusai, de a négy lábú lappangó gyilkosok érdeklődését is feléleszti a kipányvázott torzmadár messzeható buhogása. Ámulva szemléli a vörös kabátos ravaszdi perczekig, abban a pillanatban teljesen meglepedkezve szokott óvatosságáról s e helyzetben a kétes homály daczára is kitűnő célpontul szolgálva a vadász csövének. — Eljönnek a kóbor ebek is kibámulni magukat, nyilván az éj csendjében élesen feltűnő hang hallatára, mit a csali

Utja közben megéhezett Krisztus urunk s betért egy faluvégi házba, hol egy szász asszony kenyeret sütött. „Ha kisült, majd eljövök érte“, mondá az úr és kiválasztott egy szép nagy szakajtóst. Sajnálta odaadni a szász asszony, teknő alá dugta és hitvány kis cipót tett az úr elé, azzal a mondással, hogy nagyon összesült. Ekkor Krisztus urunk így szólott: „Nőjön a teknő a hátadhoz, légy teknősbéka, mely azt mindig magával hordozza.“ Kimászik azonban teknőjéből éjjelenként a szász asszony és megrontja olykor a mások téstáját.

A békák fejedelménje „nagy békaasszony“ nevet visel és palotája a Garam vize alatt van; megjelent ott komakép egy szegény asszony is és a mely szemetet onnan titokban elhordott, mind aranyá és ezüstté változott. Azt hiszi a nép, hogy aki Szent-György nap előtt levélbékát fog és azt az inge alól ejti földre, nem lesz az hideglelés abban az esztendőben.

Nagy vitában van a göcseji palócz a Szent-György nap előtt lelt kígyóval. Aki annak a fejét levágja, visszatér a zsebébe kiadott ezüst- vagy rézpénze mindig; aki az efféle kígyót kézbe fogja, erőt nyer tőle, hogy meggyógyíthasson a kezével mindenféle torok- és nyakfájást. Amely asszony annak a fejét apró jószága vályujába teszi, annak a csirkéi közül a kánya egyet sem visz el. Aki Szent-György nap előtt eleven kígyót csak lát is, egészséges lesz abban az egész évben, de ha döglöttbe botlik, betegeskedni fog; hasznos pedig az oly kora évszakban agyonvert kígyó fejét a háló púpjába tenni, bő

halászatot biztosít az, kell azonban hozzá Szent-György nap előtt fogott pillangó is.

Aki az olyan kígyó fejét ezüst pénzzel szeli le és magával hordja, szerencsés lesz az adás-vevésben. Ha olyan kígyót megfőznek, az eltett vize hasznos lesz a disznó-betegségek ellen. Ha pedig ilyenkor több kígyó van együtt, követ fűjnek azok, amely drágakő és szerencsés lesz az az ember, aki el meri előlük venni. A melyik kígyó ekkor megszólal, kincses helyre tudja az embert vezetni, de a talált kincs helyére oda kell őt tenni.

A harkányi hegy legmeredekebb oldalán vízmocsáros mélyedésben „zumak“ kígyók delelnek s a háborgatóikat nyomórúdnyi farkukkal irgalmatlanul elverik. Ezt mondják ott a hegy alján, de nincs ember, akit e kígyók elvertek, vagy aki azokat csak látta is volna. Czigány rege szerint feljön nagyhéten a mogyoró kígyó a mogyoró-bokor tövéhez, holott egyébkor 100 mértföldnyire tartózkodik alatta; aki szerencsésen megfogja, mikor a kígyó harmatot iszik, annak a kezében aranyá lesz a kő. De hogy a kígyó sárkánynyá változhasson, kígyót eszik. Herkules-füldőnek halregéje van. Mikoron Jorgován, a románok Herkulesé a nővérét kereste és a Cserna patak zúgása miatt annak segítségesdő hívását jól ki nem vehette, mely irányból jön: bronz halat ígért a harsogó hegyi víz nimfájának, hogy csak egy pillanatra hallgasson el a zúgásával; de az nem tette meg. Ekkor ezüst halat kínálgatott neki s azt is hasztalan. Végre egy szép aranyhalaeskáért elcsöndesedett a folyó zúgása. Félteke-

ad. De — a hol van — a vérszomjas vadmacska is előlappang a csodálatos éji látvány megszemlélése végett, a kóborló házi macskák pedig egyik a másika után teszik látogatásukat, úgy, hogy szerencsés esetben fél tuczatot is ártalmatlanná tehet éji uhuzás alkalmával a *türelmes* uhuzó belőlük.

Éjjeli uhuzásra csak kellőleg begyakorolt *szelíd* uhuk és kiválóan inkább a nőstény példányok alkalmasak; a fiatal nőstények azonban annyiban előnyösebbek, mert ezek lármásabbak, többet s gyakrabban huhognak, mint az öregebbek, avagy him példányok. Utóbbiak csak a beszélő nőstények hangjára lesznek élénkebbekké és lármásabbakká.

Ami az uhu kiállítási helyét illeti, hegyes vidéken legcélszerűbb az erdőség közelében, irtás-területeken valamely kimagasló sziklaélet választani az uhuzás céljára; csupán csak erdős, nem hegyes vidéken is oly helyeket kell igénybe venni e célra, melyek kiemelkedő magasságuknál fogva (dombok, partélek) mintegy dominálják a tájat. Lehetnek azután e helyek kopárok is, az nem határoz; hanem az uhuzó számára mindenesetre lenni kell az uhuzó-helyen mégis oly fedező-helynek, ároknak, bokroknak, melyben az uhuzás alkalmával magát a megláthatás esélye ellen kellőleg fedezheti, bár ugyan a kisebb bagolyféléknél nem sokat határoz az: fedezve van-e az uhuzó, vagy sem; ám de annál óvatosabbak a nagyobb bagolyfajok, kivált az uhu, de sőt az urali bagoly is.

Erdőtlen sík vidéken — a mi igen természetes is — az éjjeli uhuzás nem sok sikert ígér, a mennyiben ily helyeken a kártékony nagy baglyok nem tartózkodnak és erdők hiányában nem is tartózkodhatnak s csak egyedül a mezei fülesbagoly az, mely fátlan vidékeken is otthonos az őszi vonulás alkalmával. Ellenben szőlős területek, remizek környékén a fauna már nagyobb változatosságot mutat föl bagolyfajok tekintetében; hanem ily helyeken is leginkább csak a kis és kisebb hasznos baglyok húznak be az állásra;

nyen őrizte aranyhalát a vízi tündér és bősziült áradást zúdított a völgyre, mert kifogta egy halász a féltett kincsét; és a bosszus tündér nem is térítette vissza a pusztító áradatot előbb, míg aranyhalacsáját vissza nem kapta. A Szentjános fénybogár, mely csöndes, sötét éjszakákon a nyári napfordulat táján csillogva világol a fű között, a kikelet szép leányainak a könyecseppjeiből lett, amint azok a bársonyos gyöp sűrűjébe hullottak. Mostoha testvére az Isten-tehénkéje, a sötétkék ruhájú nünüke, melyet a vendégszerető méhike ölbe vesz és elviszi őt mézzel rakott éléskamrájába, hogy ott lakozzék az kedvére a jóból. A temető-bogár az irgalmasság jelképe. Elhalt egykor a gazdag szomszédja és maradandó rokonai a föld fölött hagyták temetetlen; ígérte bár a légy, hogy eljön és muzsikaszóval adja meg a végtisztességet, de útközben kíváncsian virágra szállt, hogy ott nyalakodjon; megjárta pedig, mert légyfogó volt az, mely őt agyonra szoritotta. Így a temető-bogár maga teljesítette a végső kegyelet szolgálatát.

Szorgos munkája közben sietett gyorsan elkölteni ebédjét az egyszéri szegény ember és száraz kenyereből véletlen elszórt néhány morzsát. Megbotránkoztak ezen a takarékos hangyák és panaszra mentek ellene az Úr-Isten elé. Nem akarta pedig Szent Péter bebocsátani őket a menyországba és mivel erőszakoskodtak, elsöpörte valamennyit és egy csomóban dobta vissza a földre. Ezóta törött a dereka minden hangyának.

Csongrádmegyei néphiedelem szerint, mikor Isten

— de annál több macska és néha róka is. — Mocsáros vidéken (nádasok környékén) azonképen nem igen számíthatni valami kiváló bagolyzsákmányra, de néha kerül mégis egy-egy szerencsés esély valamely nálunk ritka, átvonuló nagy bagolyfaj képében. Egyébiránt mocsárok körül, ha kissé korábban, még szürkület előtt kezdjük meg az uhuzást: a *kabákból* (Circus), a mocsárok e vérszomjas fészekrablóiból, melyeket bagolyszerűen korongos arczulatjok folytán az ornithológiában járatlan puskások rendszeren valami különleges bagolyféléknek tartanak, jól kivehetni a vámot. Amidőn pedig leszáll az est szürke fátyola, (ősz folytán főleg) egymásután érkeznek be az uhuhoz a *mezei* vagy *régi fülesbagoly* szerte kóborló példányai, más valami azonban alig. — Sziklás erdővidéken azonban (minél vadonabb jellegű és változatosabb a tájék), a nagy éjjeli szárnyas bestiák minden fajára számíthat az uhuzó a néha előkerülő többé-kevésbé ritka apróságok és közönséges kuvikok mellett. Előjön ugyanis és pedig néha meglepő számban, a némely apróvadfélére oly veszedelmes *erdei bagoly*, mely a kormos színű és csupa fekete kis példányoktól kezdve, melyek ritkák, föl a nagy rókavörösig, minden színárnyalatban lőhető nálunk. Előjön továbbá és pedig gyakran meglepő számban, a szentek közé semmi esetre sem sorozható *erdei* vagy *közép fülesbagoly* (Otus vulgaris) tavaszi és őszi vándorlása idején, elég gyakran az *urali bagoly* (Syrnium uralensis) s olykor a *karvalycsuvik* (Surnia visoria [ulula]), továbbá gyakrabban az uhu.

Természetesen az éjjeli látogatók közül a hasznosakat bántatlanul hagyja az uhuzó (melyeket azonban fajok szerint csak hosszabb gyakorlat után lehet felismerni a homályban és inkább csak a röpülésükről, de némelyeket a nagyságról is, mozgási sajátságokkal kapcsolatban), legfeljebb azokat az egyeseket ejti el, melyben valamely ritkaságot sejt, melyek mint ilyenek, a madárgyűjteményben becsesül bírhatnak.

megalkotta a méhet, melynek Szolnok-Doboka vármegyében „okos kis marha“ a neve, párját akarta annak hamisítani az ördög, de bizony csak légy lett belőle, amely nem gyűjt, hanem pocékol; nem okos, hanem szemtelen, még vért is szív némelyik, mint a bögyöl.

A kolumbácsi légy eredetét úgy fejt meg a román néprege, hogy Jorgován a Herkules-fürdő környékén garázdálkodó sárkányt a Cserna mentén megtámadta. Könnyörgött az az életéért, mert a halála még több bajt hoz az emberek fejére. Nem hitt neki a hős, megölte és hogy többé ne árthasson, fejét a kolumbácsi barlangba dobta; azóta és abból a rothadó sárkányfejből kelnek ki csapásként a kolumbácsi legyek, amelyek nyaranta 18 mérföld kerületű vidéken ölik a lábas jószágot. Befalaztatta a hatóság a barlang nyílását, de azért csinál magának kibúvó rést a millió és millió légy. Szerb monda szerint Szent-György ölte meg Toplecz mellett a sárkányt és dobta a Golubácz hegy üregébe, a kolumbácsi légy költő helyére, mely nagyobb részt víz alatt áll.

Van az erdélyrészi románoknál ünnep a nyüvek számára, hogy a kerti vetemény el ne bolhásodjon. Csongrádmegyei néprege szerint mikor Isten a bolhát megteremtette, utánozni akarta az ördög, de belesült, csak tetűt bírt kifaragni. Veszedelmes is volna, ha úgy tudna ugrani, mint a bolha, melyet hiába tesz a kovács az üllőre, mert mire megemeli a kalapácsát, hogy agyonvágja, akkorra rég elugrott az onnan. Jó pedig a bolhánál, hogy nem visel patkót, mert ezzel nagyot rúgna azemberen.

Alkalmos helyeken állandó éjjeli uhuzó helyeket is lehet berendezni, de csakis oly vidékeken érde- mes ilyenekkel bibelődni, melyeken a nagy vándor bagolyfélék útja keresztül vezet, avagy a hol uhuk tartózkodnak. Ez esetben akként kell intézkednünk, hogy abban az irányban, a melyből a nagy baglyok minden valószínűség szerint várhatók: több, 4 vagy 5 méter magas, vastag beszálló *oszlop* állítandó föl és egyes törzsek közelebb-távolabb a csali-uhutól, melyekre uhuzás alkalmával egy-egy tányérvasat helye- zünk az éjjeli látogató vendégek elevenen való be- fogása céljából, melyeket azután megszelidítve, uhu- záshoz használhatunk.

Természetesen a fogóvasak hosszú, vékony lánchoz erősítendő, nehogy egyik-másik erősebb bagoly odább álljon véle; de szükséges abból a célból is a lánchoz, hogy a vasat annál fogva lehessen rántani a magas oszlopról, ha valami megfogódott benne; egyéb- iránt a nagy erős baglyok a fogás pillanatában többnyire le szokták magukról rántani a csapóvasat.

A fogáshoz tülerős vasakat nem szabad hasz- nálni, mert az ilyenek a belekerült madárnak a szár- csontjait okvetetlen összemorzsolják s így az állat céljainkra a legtöbbször teljesen hasznavehetetlenné válna. Tehát a vasak megválasztásánál nagyon ügyel- jünk azok alkalmasságára. Egyébiránt még a gyengébb csapóvasak kanyarvasait is célszerű ronggyal körül- csavargatni a zúzó hatás ellensúlyozása végett, hogy a megfogott bagoly sértetlenségét annál jobban biz- tosítsuk.

Természetesen, ha a nagy baglyoknak elevenen való befogása a cél, ez esetben lövést tennünk nem szabad és csakis akkor nyúljunk a puskához, ha semmi kilátásunk sincs arra egyes baglyoknál, hogy fogás által birtokunkba keríthetjük; többszöri próbál- kozás azonban rendesen sikerrel szokott járni, kivált ha az uhuzó helyet megváltoztatjuk és lehető legna- gyobb gondot fordítunk a tökéletesen megfelelő *jól fedő* leshelyre, mert ennélkül semmire sem megyünk.

Különbén a lesállást mindig akként kell megvá- lasztani éjjeli uhuzás alkalmával, hogy a csali-uhu tő- lünk kissé északnyugatnak álljon, mert e táj felé az égalja mindig világosabb és ez a világosság az idővel folytonosan halad észak, illetőleg kelet felé; e mellett mellőzhetetlenül kell, hogy állásunk oly mélyen legyen, miszerint a csali-uhu *felettünk* a nyugat-északi égtáj világosságában álljon, tökéletesen kiemelkedve a sötét környezetből. — Természetesen hóállás alkalmával e tekintetben kevesebb elővigyázatosságra van szükség, minthogy a hó elég jó világítást ad még sötétebb éj- szakákon is. Egyébiránt éjjeli uhuzásra a nagyon hold- fényes éjek egyáltalában alkalmatlanok az esetben, ha lövésről van szó, — ellenben fogáshoz ezek a leg- célszerűbbek. Holdvilágnál a lövés sokkal bizonyta- lanabb, mint holdvilág nélkül való tiszta, csupán csil- lagfényes éjben; — viszont, hogy felhős időben, egy- általában koromsötétségben szemeknek hasznát nem vehetjük, az is bizonyos; — de kétségtelen az is, hogy a midőn mi már egyáltalában semmit sem lá- tunk, akkor még a baglyok kitűnően látnak. Éjjeli uhuzások alkalmával számtalan alkalom kínálkozik ama lári-fári beszéd tarthatatlanságáról meggyőződni, hogy a baglyok a sötétben nem látnának! Igenis, a bagoly a sötétben is lát s ép oly buzgón jár zsákmány után, mint esti és hajnali szürkületkor és holdvilágos

éjeken. Az uhuhoz behúzó baglyok viselkedés tekinté- tében mind megegyeznek abban, hogy a csali-uhut ki- vétel nélkül ép oly kitartással és vehemenciával tá- madják (az uhut sem véve ki), mint a nappali orv- madarak; mind a mellett, ha egyes baglyok a szó szoros értelmében rá is csapkodnak az uhura, ezt türelmes egykedvűségéből nem igen képesek kihozni, sőt még az urali bagoly támadása is csak ritka eset- ben képes szenvedélyességre ingerelni. Hanem más- kép van, ha uhu közelít s közeledését harczi kiáltás- sal jelzi... Ez villámszikra érintéseként hat a fogoly uhura... egyszerre megelevenedik a mozgása s az előbb többnyire buszmán merengő madár egyik tem- peramentumos mozdulatát a másik váltja föl; majd dühbe jó, fúj, mint a macska s csőrével kappog és felékap a körülötte alkalmatlankodó kis szárnyas mu- musoknak, — végre roppant indulata megnyilatko- zásra készíti s belekiált vadúl a sötét éjszakába... ubogni kezd, vagy melabús szózatokat hallat, mintha rabságáról akarna valami szomorú mesét mondani szaggatott szavakban a bátor, visszariaszthatlan és impozáns szabad uhunak, a ki azonban nem akarja megérteni a titkos szavakat, hanem a vad gyűlölet ellenállhatatlan szenvedélyével közelít; utalja erre valami megmagyarázhatatlan titkos erő, mely az erő- seknél a gyöngékkal szemben oly visszariasztó meg- nyilatkozása az őseredeti vadságnak... Hanem az akezió természetesen a reakció lángjának a gyújtó csővéja... a fogoly uhunál is fölébred a visszatör- lés ösztöne... A létérti küzdelem legfontosabb, legkri- tikusabb pillanatában roppant életképesség szállja meg szívét s feszült izmokkal várja a harczi pillanatát, a mér- közést a büszke szabadossal, mely pillanat megjelen a torna színhelyén és megtörténik az összezapás vészes mozzanata... Csőresattanások, sziszegések hallatsza- nak, majd egy-egy szenvedélyes harczi kiáltás hang- zik el a tompa éjben, miközben a fogoly uhu állvá- nyáról is leugrik, talán, hogy mint a madarak kirá- lyának: a sziklák nemes sasának a támadáskor, han- nyatdőlve védekeznek roppant karmos ökleivel... Azonban az ádáz támadó — talán visszariadna a visz- szautasítás hatalmas megnyilatkozásától — jobbnak látja a harczi tovább folytatását egyelőre feladva, han- gos harczi kiáltások közben a legközelebbi fára vagy magaslatra trónolni s éjkirályi szózatokban adni kifejezést megmagyarázhatatlan gyűlölete és megveté- sének. Majd megismétli támadását, röptében is foly- vást szólva, átkozódva, míg végre egy dőrejtől kísért villanásra lehull a fogoly zsellér lábaihoz s az en- gesztelhetlen gyűlöletet a béke nyugalma váltja föl...

Lapályon éji uhuzás alkalmával első és legszo- kottabb vendégünk az az agrárius bagoly (*Brachyotus palustris*), mely őszi időben kivált az Alföld mezőségein oly szokott jelenség. Alig hogy beesteledik, élénk ki- áltás- és sziszegéssel hirtelen csak az uhunál terem s egyszersmind rögtön rá is csap az uhura; jön azután nyomban mindjárt a második, harmadik s néha pillanat alatt egész tuczat sereglik össze, melyek ide- oda ingó felhőként környezik a mogorván spektáló uhut. — Ezek a baglyok oly bizalmasak, hogy egé- szen közelükbe mehetnek, sőt rájuk is lehet lődözni és még sem riadnak el.

Hegyes erdővidéken ép oly gyakori és szokott éjjeli vendég az uhunál a közép fülesbagoly, mint a lapályon az előbb említett mezei bagoly. Rendesen ez

az első vendég és folyton növekedő számban környezi az uhu. — Rendes lokális jelenség továbbá az uhu nál a nagyfejű erdei bagoly (*Strix aluco*) és a kuvik, valamint, a hol előfordul: az urali bagoly; különben pedig nem létezik nálunk bagolyfaj, mely éjjeli uhuzás alkalmával a csali-uhuzás be ne szállna. Legalább az én egykor híres bagolygyűjteményemnek csaknem minden egyes darabját éjjeli uhuzás alkalmával ejtettem el.

Lakatos Károly.

A szabad természet vándorai.

A természet nagy háztartásában minden a legkövetkezetesebb rendben folyik le, nap-nap után. Csodálatos pontosság jelzi a természet közigazgatását minden ponton. Az állat- és növény-élet jelenségei egykép magyarázzák a szemlélődő természetbuvárnak, vadásznak s mindenkinek, aki jelenségeik iránt érdeklődik, hogy „mindennek megvan a maga oka” s úgy hiszi, hogy véletlen események nincsenek az anyag világában, az érző, mozgó, szerves életben s egy pontján sem a természetnek. Az óriás sziklahegy testéből leválik egy hatalmas darab s nagy robajjal esik a mélységbe; bizonyosan tudjuk, hogy nem gyöngye szellőlebbenés idézte elő e változást, hanem évszázadok, ezredek folytan szakadatlanul az anyagra bomlasztóan ható erők folytonos hatása. A víz, levegő, a tűz (nap, villám), az anyag súlya, a vonzóerő stb. mind közreműködtek arra, hogy az a sziklatömb leszakadjon a hatalmas hegytest nagy anyagából s odaguruljon a síma völgy ölére, ahol eladdig apró kavics-szemek sem voltak találhatóak. Itt egy nagy domb tűnik el nagy titokban, észrevétlenül, mintha megszökött volna az emberek szemlélődése köréből, teljesen láthatatlan világba; mintha mesebeli óriások hordták volna el emberfeletti erővel egy sötét éjszakán, mikor egyedül az Isten látja az események folyását... Amott mély völgy támad, megmérhetetlen mélységű tó fakad, vagy nagyobb méretű hegy domborodik föl szelíd síkságon, szinte tévedésbe ejtve a környezet lakóit. Nem emberek műve ez; nem is csoda, hanem természeti kényszerűség, mely törvényes alapon nyugszik s szükségképpen be kellett e változásoknak következniük az örökké forrongó anyag világában, ahol minden por-szem örökös, *önkéntelen tevékenységben van.*

A hegyes vidékek rengetegei ezer ily csodaszzerű dolgot produkálnak; az anyag tevékenysége itt intenzívebb. Sokszor észrevétlenül megyünk el oly változások mellett, melyek talán pár nap alatt mentek végbe s mi nem vagyunk képesek visszaemlékezni az előbbi állapotokra. Azt hisszük, hogy úgy volt az mindig, a föld megalkotása óta, mint ahogy most van. De mindenesetre föltűnik előttünk a rengetegben, ha százados fák hatalmas testeit látjuk halomra dőlve, gyökerestől kifordítva az anyaföldből, összetört tagokkal, hervadt lombozattal, revesedésnek indult, vagy még teljesen ép törzsszel. Még gondolkozóba is ejt bennünket a legyőzött óriások sorsa...

— Mi idézhette elő e rettenetes katasztrófát? Évszázadok vad orkánjainak szilaj tombolását kiállották s most talán szellőlebbenés nélkül porbaomlottak fellegetek emelő büszke koronáik? ... Haj, mindent elmond a természet, amit cselekszik, csak érteni kell a nyelvét. Ott, a hegy tövében gazdag forrás fakadt; a bomlasztó víz beszívódott a sárga agyagtalajba; meggyöngítette összetartó erejét s a századokat élt óriásokat nem bírta tovább lenyűgözni. Önsúlyukkal is lezuhantak; nem is kellett ehhez vadúl viharzó fergeteg, tánczó kedvvel tovarohanó szélvész, bömbölő orkán... S így találunk a természet minden cselekedetére választ, nyílt kérdéseinkre világos feleletet, csak szóba kell állanunk vele, aki örökké igaz hozzánk, mint amilyen következetes önmagához, aki nem

tagad el semmit, ha teremtő jókedvében van, ha pusztit és rombol, ha retentő harcokat vív, ha felséges békében nyugszik és hangja sincs. Ó örökké beszél, csak hallgatni kell, csak meg kell érteni!..

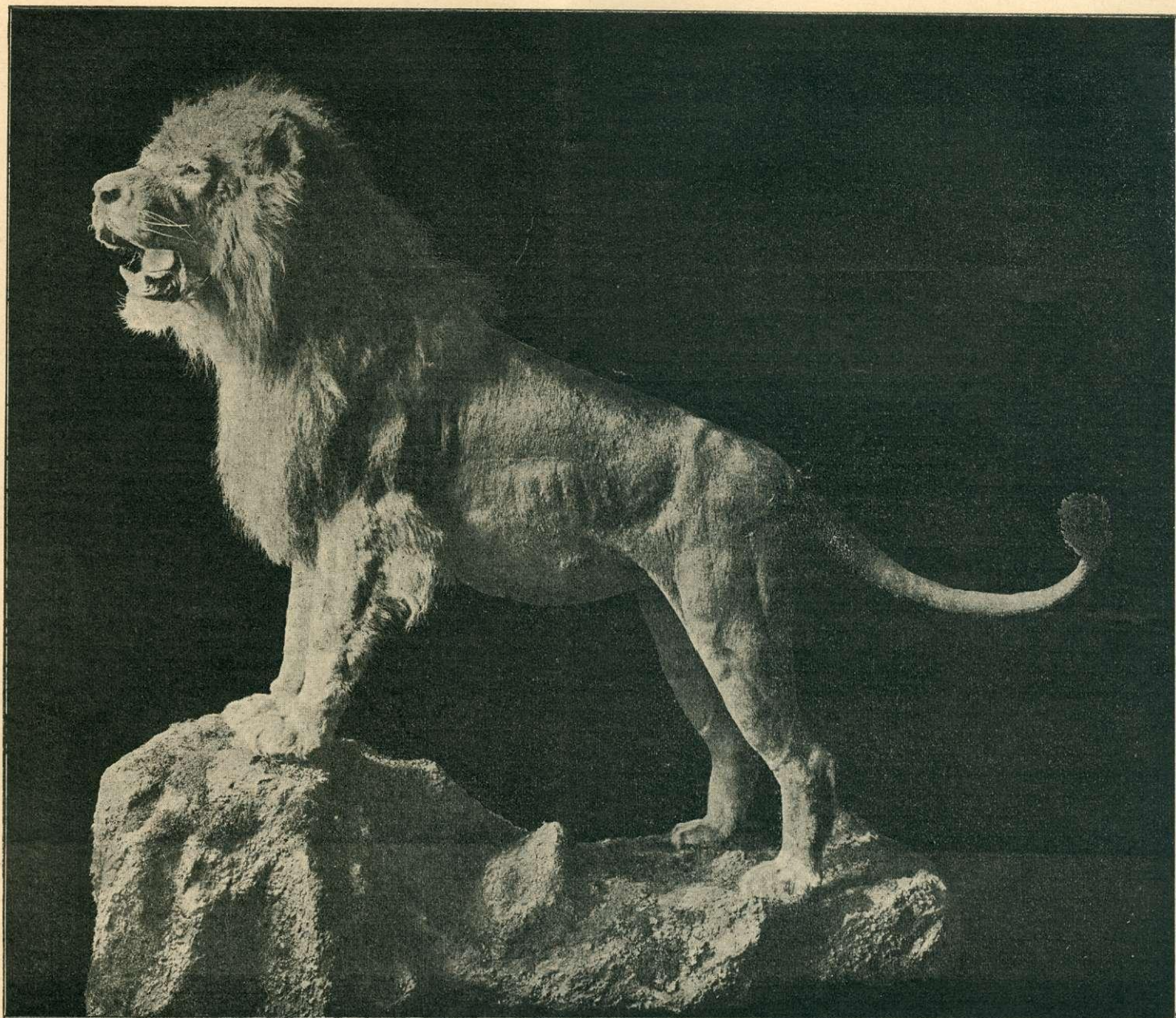
A természet az örök vándorlás színtere. Egyetlen pillanat nem oszlik el úgy a semmiségbe, hogy útjain ezer és ezer vándorral ne találkozzunk. Minden, amit látunk: mi, állatok, növények, rovarok, minden por-szem, minden kődarab örökös útban van a nagy végcél felé, mely azonban ismeretlen előttünk. Valahol megakadunk, az bizonyos, de nem örök enyészetnek sivar küszöbén, hanem belekavarodunk új élet forgatagába s küzdünk tovább együtt, az örökkévalóság törvényének rendje szerint.

A természet vándorhistóriájából a legérdekesebb vonásokat az állat- és növény-élet szolgáltatja számunkra. Ez a két szerves világ írja a természet-történetet s a föld adja át soha el nem pusztuló fóliánsokban a jövődónek. Érdekes, de nagyon világos és könnyen érthető módon jelentkezik az állat-életben a vándorlás elmélete. Nagyon egyszerű okok idézik elő s nincsen az állatok vándorlásában csodaszzerű, nagy ritkán véletlenség; annál inkább szigorú kényszerűség az állatokban és a környezetben megnyilatkozó természeti változás, a megélhetésre szükséges állapotok szűkülése vagy teljes hiánya stb. Soha nem történik az meg, hogy egy állatfaj addig vándorútra keljen, míg tartózkodási helyén azok a létfeltételek megvannak, melyek megélhetését biztosítják. Sőt a szükség-szerűség még alkalmazkodásra is megtanítja az állatokat, úgy hogy a növényevő állatok a hűseledésre is ráfanyalodnak s viszont. De ha a kényszerűség e szigorú helyzetéből menekülni tudnak, föltétlenül vándorútra kelnek s keresik a jobb hazát. A népek története is igazolja, hogy mindig a megélhetési viszonyok szabályozták, megindították, vagy megszüntették azokat a mozgalmakat, melyekről a népvándorlások története beszél.

A természet ölen minden paránynak meg van adva az önfentartásra szükséges feltétel s ahol először alakot öltött, tevékenységre ébredt, ott mindaz bővében volt, amit életben maradása, fejlődése, szaporodása megkövetelt. Amde az a folytonos átalakulás, változás, mely a nagy természet életében nyilvánul, eme viszonyokat is itt megszünteti, más helyen föllépteti s e tekintetben nincsen alkuvás: az állatfaj, ha nem tud alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez, mint annyi ő-állat története igazolja, elpusztul vagy új hazát keres, ahol életfeltételei megvannak. Közép-Európa erdőségeiben honos állatfajaink mind igazolják eme közigazgatási rendszerét a természetnek. A szarvasok, melyek előhegységeinkben nagy falkákban tanyáztak, még csak e mult század elején is, elvonultak innen s vándor-útjukban oly helyet kerestek, ahol megtalálták mindazt, ami előbbi tartózkodási helyükön, a megváltozott természeti viszonyok következtében hiányzott. Ma már — hazánk erdélyi részét tekintve is — a szarvas csak a nagy rengetegek lakója s ott is napról-napra fogy a számuk s nem sok idő múlva tisztán a zárt vadás területek, jól védett magán vadász-revierek lakója lesz a büszke fejedelmi vad.

— De ugyan mi hiányozhatott számukra az előhegységek erdőségeiben, hogy oly gyorsan eltűntek innen?

Sok minden, ami régen gazdagon megvolt. Az erdőségek zajtalan nyugalma, a nagy rengetegek csendje, mely első feltétele a nagy vadak szaporodásának. A civilizáció terjeszkedik mindenfelé, az agrikultúra meghódít minden talpalattnyi tért, melyet haszonra fordíthat, megművelhet; az ipari munkák gyári előállításával az erdőségek fatermekei rohamosan használtatnak fel; vad fejszeesapások riadoznak mindenütt, gőzerő zakatol mindenfelé, mely pusztít és alkot. Tűz-kohójában hamuvá égeti a százados erdők fatermekeinek egy részét, míg a másik részéből a faipar remekeit állítja elő. A haladás rohamosan használ fel minden őstermést a természet

Kitömött oroszlán. Vastagh Géza egyik festménye szerint készült intézetünkben.

öléről. Itt kőbányákban csattog a csákány s pattog a szikra a kőtestet ért ütésektől, amott égető katlanok, izzó kohók száz és száz munkással termelik a meszet, fujják, metszik, köszörülnek az üvegtárgyakat; ezen iparágak fejlődésével a vasuti vonalak benyulnak az erdők rengetegeibe is, hol most füstöt okádó, sivító, dübörgő, folyton zakatoló gőzparipák nyargalnak, melyek mind a vadak birodalmának okkupálását jelentik. A természet szabad gyermekei nem szeretik az emberi beavatkozást, bármily formában is történjék az; elmenekülnek, elvándorolnak oly helyekre, ahol még szent csendesség honol, ahol a vihar, az orkán száguldozása idéz elő olykor-olykor vad, éktelen lármát, de ezt már ismerik ők, míg az emberek által előidézett zajtól félnek, futnak, elriadnak távoli, új hazába. Ez az állatvándorlás ahol még be nem végződött, ott folyamatban van. Az európai bölény már az utolsó stáczióon tengődik; a medve minden évben nagy vándor-utat tesz, hogy a még számára a természetből megszabott időt leélje; a zerge felszorult a hegységek legmagasabb fokára; együtt él roppant ellenségeivel, a sasokkal; az őz keresi a vándorutat új hazába s így

tovább. A természet nem állhat ellent e vándorlásnak, mert hiszen következtlen nem lehet önmagával szemben. A szakadatlan fejlődést az emberiség számára adta meg s mikor ezt tette, egyúttal elvégezte a vadak sorsát is: amely nem símulhat hozzánk, hogy *velünk és érettünk* éljen, annak megszabta élete határidejét. Eddig és ne tovább! Az isteni erő legcsodálatosabb alkotórésze ez a megfoghatatlan, megmagyarázhatatlan bölcsesség!...

Az állatvilág vándoralakjai ismeretesek előttünk s talán meg is értjük, mert tudjuk az okát s tudjuk, hogy minden érző és mozgó teremtésnek van életcélja s aki ezt egyes állatfaj elé szabta, az a hatalom vezérli is őket, amíg azt elérik; hivatásuknak és rendeltetésüknek megfelelnek. De mit szóljunk a növény-világ kóborló vándorairól? ezekről a földhöz ragadt csodaalkotásokról, akik nem éreznek, nem gondolkoznak, nincs erejük, mozgásra — önkénytes mozgásra — nem képesek, akiknek csak rendeltetésök van, de e rendeltetésnek teljesen öntudatlanul felelnek meg? Pedig milyen nagy vándorútakat tesznek ezek az mozgásra képtelen természeti alkotások. Elhagyják teremtésük ősfészekét, ahol „szigorú“ a helyzet

s ők is keresnek új hazát, ahol a természeti viszonyok életmódjuknak, fejlődésüknek s szaporodásuknak inkább megfelelnek.

Hányszor tapasztaljuk, hogy a lecsapolt, kiszáradt vizek (tavak, mocsarak, posványok) növényélete megváltozik; a vízi növények elpusztulnak nyomtalanul, mert nem tudnak alkalmazkodni a megváltozott természeti viszonyokhoz. Csendesen sorvadoznak, míg végre eltűnnek a környezetből. De a természet nagy bölcsen gondoskodik ám az ő élehetetlen gyermekeiről: áttelepíti őket életmódjuknak megfelelő környezetbe. Egyszer csak azon veszszük észre, hogy oly helyeken, ahol eladdig alig láttunk hasonló növényfajt, egész csoportosan tűnnek föl s elfoglalják dicsőségesen az új hazát... A zord észak növényzete megkezdette vándorútját délre, keletre, nyugatra; ma itt, holnap ott tűnik föl a havasok örökzöld fenyőfája, ahol régebben telepítési kísérletekkel, nagy gonddal sem voltak képesek meghonosítani egyes fajainkat. Havasi virágok szállanak le az örök hó birodalmából, ahol évről-évre zordonabb, kietlenebb a környezet, a szelidebb hegyi tájakra, ahol a szerves élet fejlődésének kedvezőbb a talaj és szelidebb a lég. Minden növény, ha szinte észrevétlenül, lassan is, útban van, vándorol a természeti kényszerűség elháríthatatlan befolyása következtében s ez a növényvonulás egyúttal a föld fejlődéstörténetéhez járul megbecsülhetetlen adatokkal. A föld a belsejében forrongó tűz hevét a tovatűnő évekkel egyre veszíti, a nap vénül, tűzsugarainak esőjke folyton bágyad; minden szerves élet érzi ezt s majd az évezredek tovatűnésével még jobban fogja érezni. Addig is az állat- és növény-élet minden faja változtatja tartózkodási helyét, keresi a jobb hazát, szakadatlanul útban van a vége felé, mely abban fog nyilvánulni, hogy visszatér az ósanyag hatalmas, határtalan szervezetébe s akkor az örök Istennek, a megfoghatatlan hatalomnak új világok, új szerves lények, új élet teremtéséről kell gondoskodnia, hogy igaza legyen az „Írás“ ama kijelentésének: „A világ öröktől fogva van és örökké lenni fog! Nincsen elmulása...“

Boér Miklós.

A vadászfegyverek tisztítási módjáról.

(Felelet.)

Általánosan elterjedt tévhit az a vadászok között, hogy a petroleum maró képességénél fogva egyike volna a legalkalmasabb tisztító és rozsdáelleni arkániumoknak. Ez nagy tévedés. A petroleum ugyanis a jelentkező rozsdát egyáltalában le nem veszi, hosszabb kezelés mellett ellenben a rozsdamélyedéseket még mélyebbre marja, egyáltalában a fém felületét megtámadja, minek következtében a cső belső tükrőfényessége elhomályosul és foltos lesz, mikor pedig a petroleum elillan (beszárad), helyén okszid képződik.

Kívülről (külsőleg) alkalmazva pedig a petroleumot tisztító szerül, akár okszid ellen (!), épen ellenkező eredményt érünk el vele. A barnított csövet elhomályosítja és rövid idő múltán leeszi róla a festéket. Azonkívül a sarkokban megvastagodván, erősen maró rozsdát okoz s ha ezt el is távolítjuk, a helyén mégis kimart rozsdagödröcskék támadnak.

De nem csak említett rossz tulajdonságai, hanem kellemetlen, átható szaga miatt is okszerűtlen a petroleumot fegyvertisztításra használni. Már az apróvad is megorrontja a puskát, hát még inkább a nagyvad s minden kitűnő szaglású nagyobb, különösen ragadozó vad! Hát még ha a fegyver olyan bűzös folyadékkal lesz kezelve, mint a petroleum, amelynek szagát a szarvas, őz s kivált a róka és farkas, de minden négylábú vad, laikus által elképzelhetlen távolból megszimatolja! Innen van azután a sok sikertelen cserkészlet és lesállítás, a vad „ki nem tartása“ és egyéb meg-

magyarázhatatlannak tetsző elriasztási állapot, aminek igen sokszor a petroleummal kezelt fegyver az oka.

A petroleumbűz különben is oly gyűlölt minden létező négylábú vad előtt, hogy azzal a határból is kiűzhető. Az itatókba csak pár csepp petroleum kell, hogy a vad évek óta használt ivóhelyét hosszú időkre elhagyja. Odvából borz, róka, üregi-nyúl örökre elűzhető, egér, patkány a házból végkép elmegy, ha lyukaiba petroleumban áztatott fenyőfadarabokat vagy rongyokat dugunk.

A petroleumon kívül (ha a fegyver ezzel kezeltetett) csak egy pozitívum van, mely a szarvas-cserkészletet majdnem mindig sikertelenné teheti s ez a nő jelenléte. Hogy miért, az más lapra tartozik; de bizonyos az, hogy kevés női vadász, vagy talán egy sem volt még képes fővadat beszerkeszteni.

A főt előadott okoknál fogva rekvizitumai közül a petroleumot bátran száműzheti a vadász.

Tisztító anyagokul ajánlhatók a *Curol*, a *borszesz* és a *vazelin-olaj*.

A *Curol* arra való, hogy a vadászat bevégezése után (akár nitróport használtunk, akár nem) néhányszor (zsebbevaló tisztítóra öntve) áthúzzuk véle a csöveket a rozsdaképződés megakadályozása végett addig is, míg alaposan kitisztíthatjuk a csöveket, mert a *Curol* megemmisíti a lőporsavak hatását *egy időre*, végleg azonban a rozsdásodást *nem akadályozza meg*, miért is tisztítás által el kell távolítani a csövekből és a tisztára törölt csöveket vazelin-olajjal kell bevonnani vékonyan.

A külső fémrészeket semmi esetre sem szabad *Curol*-al kezelni, mert lemarja a márványozást, barnítást és elhomályosítja a kékítést, bronzírozást és emailt.

A *borszesz* a beszáradt olajsalakos vizek s egyéb piszkok tisztítására, illetve *feloldására* való, mely czélből a fegyverrészek borszeszbe páczolandók és időnként kis éles kefével keférendők, végül szárazra töröltetnek és beolajoztatnak, majd ismét letöröltetnek.

Száraz fojtás használata esetében a puskacsőben képződő lőporpiszkok és ráégett salak is borszeszszel tisztítható legezálszerűbben, nem pedig vízzel.

Természetesen a legtisztább és legmagasabb fokú borszeszt kell használni tisztítási czélokra. Megjegyezni kívánom, hogy a borszesz nem rozsdásít ugyan, de mégis ajánlatos a borszeszszel kezelt fémeket vazelin-olajjal jól bekenve, letörölgetni.

A *vazelin-olaj* tisztításra és rozsdásodás ellen való kitűnő anyag. Szagtalan, nem igen tapadós, de azért jól fed és nem vastagodik, szóval fegyvertakarításhoz s mint rozsdáelleni óvószert minden más czifra nevű és drága kenőcsöknek felette áll. — Akármilyen vastagon húzzuk át is véle a csövet, nem vastagodik, miért is lövés előtt nem szükséges a csövekből (törlés által) eltávolítani. Salakot nem hagy maga után és a csőre nem ég rá, mint a legtöbb agyondicsért fegyverolajak és csodapomádék.

Ami a fegyvertisztítást illeti, kivált golyós-fegyvernél első fő elv legyen: semmi olyas tisztítószert (olaj, zsír stb.) nem használni, mely bűzt, szagot vagy illatot hagy maga után; az okát már tudjuk, hogy miért.

Fő elv továbbá, hogy a fegyvert használat után 4 órán belül okvetlen kitisztítsuk, ha ugyan *Curol*-al jól át nem húztuk, mely esetben az alaposabb tisztítást 24 órára elodáztatjuk, de ez esetben is a külső részek olajos ruhával ledörzsolendők és megtörlelendők.

Curol használata nélkül 4 órán túl (akármilyen fagygyús fojtás használtatott is) a csövek belseje (kivált a millió és millió mikroszkopikus hasadásokkal és lyukacsokkal bíró damasztcsövek) okszidálni kezd, foltosodik és ha ilyen szépséghibákat kap, azokat még smirgellel sem lehet tökéletesen eltávolítani. Az apró foltok helyén végre lyukacsok, mélyedések támadnak és a csövek belseje rücskös lesz, ami ellen csak a „kihúzás“ (csiszolás csőgyaluval) segít, de más nem. Az aczélesöveket azonban erősebb okszidálás esetében bátran ki lehet smirgelezni, ez nem tesz kárt bennük; a

damasztcsövekhez, ha még símák: csakis igen finomra tört ossa sepia veendő. A sodronykefe ostoba találmány, összevissza karcolja a csöveket és a damasztcsöveket hamar tönkre teszi.

A cső kihúzásához finom, csepütlen kenderkócot kell használni. A cső, miután tisztára törültetett, vazelin-olajjal áthuzandó. A külső fémrészeket is (ha azok beeresztetlenek, tehát fényesek) vazelin-olajjal kell a rozsdásodás ellen vékonyan bevonni.

Lakatos Károly.

Akváriumba való tengeri állatok gyűjtése és szállítása.

Azokat a tengeri állatokat, amelyeket kézzel vagy nagyobb szemű hálóval nem foghatunk meg, legcélszerűbb a következő módon gyűjteni. Az apály kezdetekor egy körülbelül 50 cm. átmérőjű, félkör alakú, sűrű molnárszítából készült hálónkat merőlegesen a víz színére beleszúrjuk a homokba, hogy a víz épen ellepje. Mikor a víz már annyira visszahúzódott, hogy a háló fele már kiér belőle, kivesszük s tartalmát a gyűjtő edényünkbe mossuk, amelyben azután haza is szállítjuk a zsákmányt. Gyűjtő edényekül közepes magasságú zománcozott kannákat használunk. A kannák fenekét körülbelül 2 cm. magasan homokkal szórjuk tele s annyi vizet töltünk rá, hogy sűrű pépneű masszát kapjunk. Ezekbe a kannákba mossuk bele zsákmányunkat időről-időre a hálóból; a mosóvízzel a homokpép is felhígul s ha már eléggé híg masszát kaptunk, a kannába ne tegyünk több állatot, hanem szállítsuk haza. Ezen a módon a szabadon úszó halak és meduzák kivételével az összes akváriumba való állatokat szállíthatjuk, még akkor is, ha a szállítás egy napot vesz igénybe.

Otthon azután lapos, zománcozott mosótálakba tethetjük őket egyelőre, amíg véglegesen az akváriumba nem szállítjuk őket. A tálak fenekét 3—4 cm. magasan megtöltjük homokkal s annyi vizet töltünk rá, hogy a homokot 10—12 cm. magasan ellepje. Néhány, a vízből kiálló követ is tegyünk bele, mert egyes állatok, kivált nagy meleg idején, ki szoktak a vízből mászni. Jó, ha egy-egy marék tengeri salátát, meg moszatot teszünk mindenik tálba. A vizet legalább egyszer naponként részben újítsuk meg. A tálakat bekötjük sűrű molnárszítával s tengervizet töltünk a tálba, míg csak a víz ki nem csurog. A molnárszítán át az állatok a kifolyó vízzel nem mehetnek el s így a víz megújítása nem jár semmi veszteséggel. A főlősleges vizet azután a lekötött tálból kiöntjük.

A vasúti szállítás is a gyűjtő kannákban történik oly módon, hogy a kannák fenekére homokot teszünk s annyi vizet, hogy a homokot pár centiméternyire ellepje. A köveket és az algákat is bele kell tenni a kannába. A kannákat bekötve, hogy esetleg piszok ne hulljon beléjük, fölül nyitott ládába csomagoljuk s így adjuk a vasútra.

Tafner Vidor.

Apró közlemények.

A gyilkos darazsakról. Általánosan ismeretes, hogy a gyilkos darazsak (Sphegidae) lárvájuknak táplálékul megbénított rovarokat hordanak. A darázs petéje mellé egy nagyobb hernyót, mások bogarat, ismét más fajok tücsköt tesznek, amelyet előzetesen a hasdúcslánc ganglionjait ért szúrásokkal megbénított; ez az élő, de mozogni nem tudó hernyó képezi azután a petéből kikelő lárva táplálékát. G. és E. Peckham megfigyelései kissé más színben tüntetik föl előttünk a dolgot. Ugyanis e megfigyelések szerint a darázs nem olyan ügyes, mint ahogy eddig hitték. Nem minden szúrása olyan biztos, hogy a gangliont épen csak annyira sebezze meg, hogy eredménye ne halál, hanem csak teljes mozdulatlanság legyen. Peck-

ham többször talált a darázlárvák mellett teljesen döglött hernyót, amelyből a lárva még mindig evett s a különböző fészkekből összegyűjtött hernyókon lehetett látni, hogy a szúrás majd itt, majd ott van, ahol a darázs épen megszúrhatta zsákmányát. Ennek az eredménye természetesen az, hogy egyik-másik lárva azonnal megdöglök, mások pedig csak hosszabb-rövidebb idő múltán.

Érdekes megfigyelés. Dr. Wurm „Waldgeheimnisse“ című könyvében írja, hogy egy sűrű cserjésben egy borzcsapáson földi epret, vadrózsát, bodzát s egyéb bokrokat észlelt, melyek kimutathatólag a borz ürüléke nyomán fejlődtek volna. Nézete szerint így fejlődhetnek más emlősök s madarak nyomán is növényi vegetációk. Miután a madarak s emlősök ilyen szerepe a természet háztartásában még eddig úgyszólván teljesen tanulmányozatlan, felhívjuk reá olvasóink figyelmét, mert érdeinkben s mezőinken bizonyára számos e fajta észlelet kiálkozik.

Őskori tevecsonatok Európában. Stefanescu bukaresti egyetemi tanár Románia Pleostocan rétegeből egy a mamutokkal egykorú tevének csontjait ásatta ki s írta le. Már régebben ismeretes volt az algéri ásatások folytán, hogy az ősi tevé a mamutok kortársa volt; a stuttgarti múzeum őriz is egy Samos szigetéről származó, hasonló korú rétegeből való tevé-koponyát. Különös érdekűvé teszi Stefanescu tanár felfedezését azonban az, hogy általa bebizonyítottnak vehető, hogy a tevé, mely Árpádházi királyaink idejében még házi állataink közt szerepelt, valódi őslakója volt Európának s nem úgy származott ide a különféle vándorló néptörzsekkel, mint sok más fajú hasznos háziállatunk. Dr. P.

Madárvédelem Montenegróban. Követésre méltó példa jutott tudomásunkra Montenegróból a madárvédelmet illetőleg, melyet pár év előtt Danilló trónörökös léptetett életbe. Az ő kezdeményezésére van ugyanis Montenegrónak egy vadász- és madár-védőtörvénye, melynek értelmében a költés időszakában bárminemű madárfaj bántalmazása vagy a fészkek fosztogatása szigorúan büntetett; kivételt csakis a beigazolt tudományos szempont képez. Sok büszke kultúr nép s köztük mi is, kik gyakran kicsinylő lenézéssel emlegetjük a fekete hegyek harcziak lakóit, példát vehetnénk tőlük. Az uralkodó család tekintélye folytán a törvényt oly szigorúan tartják be, hogy aránylag nagyobb pénzösszegért sem sikerül egykönnyen az idegen amateur gyűjtőknek madártojásokat szereznii a földhöz ragadt szegény benszülöttektől. Dr. P.

A vadász-szezón alkalmából a t. vadászközönség szives figyelmébe ajánljuk

PREPARÁLÓ INTÉZETÜNKET.

Gondos, művészi preparáció, természetű kivitel, tartós munka, jutányos árak.

Az állatok lehetőleg friss állapotban és nyúzatlanul küldendők be annak megjelölésével, hogy miképen kívánják azok preparálását (állványra, falra, szünyeg, fali dekoráció, tablettára, nyitott vagy csukott szárnyal, stb.) Nagyobb emlősök, (pl. medve, zerge, farkas, stb.) kizsigerelendők; csak 10 kilónál nehezebb csomagok küldendők vasúton (gyorsárúként). Pontos címet és esetleg a vasúti állomás megjelölését kérjük.

Vasúti szállítványba nem szabad levelet tenni; célirányos úgy a szállítólevélre mint a csomagra ráírni: „Friss állat kitémésre“.

Telefon 194.

Telefon 19+.

Dr. Lendl Adolf preparatóriuma

Budapest, II., Donáti-u. 7.

A vonatok **indulása** Budapest k. p. udvarról.

Érvényes 1902 október hó 1-től.

Délelőtt				Délután					
vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	hová	vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	hová
28	6:20		szv.	Triest, Nagy-Kanizsa	944	12:00		tszsz.	Kis-Körös
				{Arad, Brassó,	18	12:25		szv.	Bicske
604	6:50		gy.v.	{N.-Szeben, Kolozsvár,	310	12:35		"	Hatvan
				Máramaros-Sziget	320	1:30		"	Gödöllő
10	6:50		sz.v.	Bécs, Graz	504	2:00		gyv.	{Kolozsvár, Arad,
402	7:15		gy.v.	Kassa, Munkács					{Szatmár-Németi
302	7:30		"	Ruttka, Berlin	4	2:15		"	Bécs, Páris, London
1302	7:30		"	Fehring, Graz	510	2:20		szv.	Szolnok
1508	7:35		sz.v.	Kassa, Csorba	20	2:25		"	Bicske
906	7:40		"	Belgrád, Brod	404	2:35		gyv.	Kassa, Lemberg
318	7:50		"	Gödöllő	904	2:40		"	{Brod, Belgrád,
				{Zágráb, Fiume,					{Konstantinápoly
1002	8:00		gy.v.	{Turin, Róma	312	2:40		szv.	Hatvan
606	8:10		sz.v.	Arad, Brassó	1902	3:00		gyv.	Pécs, Eszék,
				{Zágráb, Fiume, Pécs	1092	3:20		vv.	Adony-Szabolcs, Paks
1008	8:15		"	{Brod	304	3:30		gyv.	Ruttka, Berlin
408	8:35		"	Munkács, M.-Sziget	910	3:35		szv.	Szabadka
2	8:50		gy.v.	Bécs, Graz	16	4:30		"	Győr
506	9:00		sz.v.	{Kolozsvár, Brassó,	308	5:20		"	Ruttka, Berlin
				{M.-Sziget, Stanislau	508	5:45		"	Kolozsvár, Brassó
306	9:35		"	Ruttka, Berlin	314	6:25		"	Hatvan
					1004	6:50		gyv.	{Zágráb, Fiume, Róma,
									{Nápoly
					1706	7:50		szv.	M.-Sziget, Stanislau
					22	7:20		"	Bicske
					30	7:35		"	N.-Kanizsa, Triest,
					1510	8:10		"	Kassa, Csorba,
					1006	8:30		"	Zágráb, Fiume,
									{Kolozsvár, Bukarest
					502	9:15		gyv.	{Stanislau
									{Lemberg, Kassa,
					406	9:40		szv.	{M.-Sziget
					1304	9:50		"	Fehring, Graz
					608	10:00		"	Arad, Brassó
					908	10:20		"	Belgrád, Eszék, Brod
					12	10:40		"	Bécs, Sopron
					328	11:10		vv.	Ruttka, Miskolcz

A vonatok **érkezése** Budapest k. p. udvarra.

Érvényes 1902 október hó 1-től.

Délelőtt				Délután					
vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	honnan	vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	honnan
645	5:00		t.szsz.	Arad	317	12:15		sz.v.	Gödöllő
327	5:20		v.v.	Berlin, Ruttka	301	12:35		gy.v.	Berlin, Ruttka
1707	5:45		sz.v.	Stanislau, M.-Sziget	903	1:05		"	{Konstantinápoly,
607	6:10		"	Brassó, Arad					{Belgrád, Brod
47	6:15		t.szsz.	Bicske, Gyékényes	1901	1:30		"	{Gyékényes, Pécs
405	6:35		sz.v.	{Lemberg, Kassa	401	1:30		"	{Lemberg, Kassa
				{Máramaros-Sziget	1	1:50		"	{London, Páris, Bécs
11	6:40		"	Bécs, Triest	503	1:50		"	{Kolozsvár, Arad,
907	7:05		"	Belgrád, Brod					{Szatmár-Németi
507	7:10		"	Brassó, Kolozsvár	313	3:10		"	Hatvan
1303	7:25		"	Graz, Fehring	19	4:25		sz.v.	Bicske
309	7:35		"	Hatvan	319	5:35		"	Gödöllő
501	7:50		gyv.	Bukarest, Brassó	15	6:20		"	Győr
1021	7:50		v.v.	Paks, Adony-Szabolcs	505	6:40		"	{Brassó, Kolozsvár
1005	8:10		sz.v.	{Fiume, Zágráb,					{Stanislau, M.-Sziget
				{Brod, Pécs	905	6:40		"	Belgrád, Brod
1509	8:15		"	Csorba, Kassa	305	7:00		"	{Berlin, Ruttka,
311	8:45		"	Hatvan					{Szerencs
1003	8:50		gy.v.	{Nápoly, Róma,	3	7:15		gy.v.	Bécs, Graz
				{Fiume, Zágráb	605	7:20		sz.v.	Brassó, Arad
13	9:05		sz.v.	Győr	1007	7:55		"	{Fiume, Zágráb,
509	9:15		"	Szolnok	407	8:30		"	{Brod, Pécs
307	9:45		"	Ruttka	1507	8:50		"	Munkács, M.-Sziget
909	10:05		"	Szabadka					Csorba, Kassa
27	10:20		"	N.-Kanizsa, Triest	1001	9:05		gy.v.	{Turin, Róma,
									{Fiume, Zágráb
					303	9:15		"	Berlin, Ruttka
					9	9:25		sz.v.	Bécs, Graz
					603	9:35		gy.v.	{Arad, Kolozsvár,
									{M.-Sziget
					1301	9:45		"	Graz, Fehring
					403	9:55		"	Munkács, Kassa

A vonatok **indulása** Budapest ny. p. udvarról.

Érvényes 1902 október hó 1-től.

Délelőtt				Délután					
vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	hová	vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	hová
102	1:00		kel.ost	{Bécs, Páris,	6104	12:05		szv.	Czegléd, Szolnok
			expr.v.	{Ostende, London	156	12:15		"	Palota-Ujpest
150	5:50		szv.	Palota-Ujpest	128	12:25		"	Nagy-Maros
6102	6:35		"	Czegléd, Szolnok	4108	12:50		"	Dorog
4102	6:45		"	Esztergom	158	1:15		"	Palota-Ujpest
152	6:55		"	Palota-Ujpest	106	1:45		gyv.	Bécs, Páris
6012	7:05		vv.	Lajosmizse	41101	2:05		szv.	Pilis-Csaba
1404	7:20		gyv	Zsolna, Berlin	160	2:15		"	Palota-Ujpest
104	8:00		"	Bécs	120	2:25		"	Ersekujvár
708	8:15		"	{Temesvár, Orsova,	704	2:30		gyv.	{Bukarest, Verciorova
				{Báziás					{Báziás
712	8:30		szv.	Temesvár, Báziás	4104	2:40		szv.	Esztergom
154	9:05		"	Palota-Ujpest	720	2:45		"	Czegléd
116	9:25		"	Bécs, Berlin	6002	2:55		"	Lajosmizse
					162	4:15		"	Palota-Ujpest
					130	4:25		"	Nagy-Maros
					716	4:30		"	Szeged
					108	5:15		gyv.	Bécs
					164	6:00		szv.	Palota-Ujpest
					1406	6:15		gyv.	{Zsolna, Berlin,
									{Pozsony
					194	6:20		szv.	Párcány-Nána
					4106	6:40		"	Esztergom
					710	6:50		"	{Verciorova, Bukarest
									{Báziás
					6014	7:25		vv.	Lajosmizse
					166	7:40		szv.	Palota-Ujpest
					132 2)	7:50		"	Vác
					168	8:30		"	Palota-Ujpest
					118	10:00		"	Bécs, Páris
					706	10:10		gyv.	{Szeged, Báziás,
									{Bukarest
					714	10:20		szv.	K.-K.-Félegyháza
					1408	10:40		"	Zsolna, Berlin
					9029)	11:20		keleti	Belgrád,
								expr.v.	{Konstantinápoly
					7024)	11:30		kel.ost	{Bukarest,
								expr.v.	{Konstantinápoly

A vonatok **érkezése** Budapest ny. p. udvarra.

Érvényes 1902. október hó 1-től.

Délelőtt				Délután					
vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	honnan	vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	honnan
701 1)	12:50		kel.ost	{Konstantinápoly	155	12:55		szv.	Palota-Ujpest
			expr.v.	{Bukarest					{Bukarest Verciorova
147	5:35		szv.	Palota-Ujpest	703	1:25		gyv.	{Báziás
6101	6:15		"	Szolnok, Czegléd	103	1:50		"	Páris, Bécs
1407	6:25		"	Berlin, Zsolna	157	2:00		sz.-v.	Palota-Ujpest
149	6:35		"	Palota-Ujpest	159	3:05		"	Palota-Ujpest
217	7:05		tszsz.	Párcány-Nána	6001	3:15		"	Lajosmizse
709	7:15		szv.	{Bukarest, Verciorova	127	3:55		"	Nagy-Maros
				{Báziás	6103	4:15		"	Szolnok, Czegléd
4107	7:25		"	Dorog	4103	4:35		"	Esztergom
151	7:35		"	Palota-Ujpest	161	4:40		"	Palota-Ujpest
117	7:45		"	Páris, Bécs	115	5:55		"	Bécs, Berlin
6011	7:50		vv.	Lajosmizse	163	6:50		"	Palota-Ujpest
123	8:15		szv.	Párcány-Nána	105	7:00		gy.v.	Bécs
713	8:25		"	K.-K.-Félegyháza	711	7:10		sz.v.	Temesvár, Báziás
4101	8:35		"	Esztergom	707	7:40		gy.-v.	{Orsova, Báziás,
1403	9:40		gyv.	Berlin, Zsolna, Pozsony					{Temesvár
153	10:10		szv.	Palota-Ujpest	165	8:20		szv.	Palota-Ujpest
715	10:55		"	Szeged	125	8:45		"	Nagy-Maros
119	11:05		"	Ersekujvár	107	9:05		gy.v.	Bécs
					4109 2)	9:15		szv.	Pilis-Csaba
					1405	9:45		gy.v.	Berlin, Zsolna
					719	9:55		szv.	Szolnok, Czegléd
					4105	10:05		"	Esztergom
					167	10:15		"	Palota-Ujpest
					129 3)	10:30		"	Vác
					101	11:00		kel.ost	{London, Ostende,
								expr.v.	{Páris, Bécs
					6013	11:10		v.v.	Lajosmizse
					9014)	11:20		keleti	{Konstantinápoly,

Előfizetési felhívás.

T. Olvasóinkat kérjük, hogy az **előfizetési díjat**, valamint esetleg a múlt évről való **hátralékukat** mielőbb beküldeni szíveskedjenek, nehogy a kezdődő évfolyammal a szétküldésben zavarok támadjanak. **Bekötési táblák** kaphatók az V., valamint az előző évfolyamokhoz, melyekből (az I. és II. évfolyam kivételével) még teljes példányokkal is szolgálhatunk rendes áron.

A pénz beküldéséhez méltóztassék lehetőleg utalványokat használni és a **szelvényre** a címet, valamint a kívántakat olvashatóan ráírni. (Utalványok mellékelve voltak az előbbi számban.)

Tisztelettel
a kiadóhivatal.

„A Természet“ régi évfolyamaiban megjelent
képek kliséi

jutányosan eladók. Megtekinthetők a kiadóhivatalban.

8—10 csinos de nem drága őzagancsot szeretnék venni. Cím a kiadóhivatalban.

Fácánokat kíván lőni egy négytagú társaság és kér ajánlatot (honorarium és egyéb költségek) a kiadóhivatalba.

Mint szőlőnagybirtokosok

ajánljuk kiváló minőségű hordó- és palaezkborkainkat, melyek mint a ménes-magyarádi borvidék **gyoroki**, valamint a család **vadkerti és vámspércsi** nagy kiterjedésű szőlőbirtokainak kifogástalanul tisztán kezelt saját termése kerülnek forgalomba.

Ezen borok kitünő voltáról számos elismerő levél tesz tanuságot, egyebek között a következő: „A nekem küldött jó borokkal minden tekintetben igen meg vagyok elégedve s így azokat minden vadászembernek szívesen ajánlom“. Novotny J., cs. és kir. szab. fegyvergyár, Prága.

Kívánatra borminták küldetnek. Árjegyzékek ingyen és bérmentve állnak rendelkezésre.

Andrényi Kálmán utó dai

Aradon.

Vadászterületek

bérbeadására és bérletére, valamint a vadászat minden ágára vonatkozó hirdetések eredményesen közöltetnek „A Természet“-ben. — Kiadóhivatal: Budapest, II. kerület, Donáti-utca 7.

„A TERMÉSZET“ V. és régebbi évfolyamaihoz, szintúgy a „HALÁSZAT“ I., II. és III. évfolyamához való **bekötési táblák** megrendelhetők intézetünkben, darabonként 2 koronával.

MAGYAR TANSZERKÉSZÍTŐ-INTÉZET

FELDMANN GYULA

BUDAPEST, VI., FELSŐ-ERDŐSOR 5.

(TELEFON 17—23.)

Minden irányu iskola t. vezetőinek,
tanárainak és tanítóinak szives figyelmébe ajánlja

hazai saját gyártású

fizikai, kémiai, természetrajzi és geometriai tanszereit.

Üvegtechnikai intézet.

Szakyszerű tanácssal és tájékoztató költségvetéssel szívesen szolgálunk iskolák felszerelése alkalmával. — Újabb szerkezetű tanszerek elkészítését és tanszerek javítását elvállaljuk; mechanikai és üvegtechnikai precíziós munkákat elfogadunk.

Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

„A m. kir. Vallás és Közoktatási Minister a Feldmann Gyula-féle physikai és kémiai tanszergyárt és üvegtechnikai intézetet az enemű beszerzési forrásokul ajánlott hazai czégek közé utólagosan felvette.“ (Hivatalos Közlöny X. II. 229.)

„A m. k. Vallás és Közoktatási Minister Feldmann Gyula budapesti tanszergyáros által készített természettani eszközökből a részletes jegyzékben felsorolt physikai alap- és kibővített felszerelési jegyzéket a népiskolák számára tanszerül engedélyezte és az engedélyezett tanszerek jegyzékébe felvette.“ (Hivatalos Közlöny. X. 17. 360.) (40782—1902.)

Az érdemes vadászközönség figyelmébe ajánljuk régi hírneves rekonstruált szőlőinkből való saját termésű, jó minőségű, tisztán kezelt, erős és józamatú

temes-rékási (czigányhegyi) borainkat

Fehér bor, idei termés,	100 liter	48 korona
Siller bor, „ „	100 „	48 „
Vörös bor, „ „	100 „	52 „

A temes-rékási vasuti állomásról december 15-ikétől szállítjuk. A megrendeléseket szíveskedjék **Schön Ferenc** takarékpénztári igazgatóhoz Temes-Rékásra ezimezni, aki idevonatkozó felvilágosításokat is ad.

4—6

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Clichék folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára, kitünő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

Cím csakis: BUDAPEST, VI. ker., Király-utca 30. szám.

Jutányos árak.

TELEFON: 18—99.

Jutányos árak.

„A TERMÉSZET“ szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Wesselényi Géza könyvnyomdájában Hódmező-Vásárhely, Andrassy-u. 22.